

توصیف جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر وندالیسم و اوباشگری در ورزش فوتبال

۶۹

تاریخ دریافت: ۸۶/۹/۸
تاریخ تصویب: ۸۷/۲/۳۱

❖ دکتر وحید قاسمی؛ عضو هیئت علمی دانشگاه اصفهان*

❖❖ دکتر وحید نوالاکتاف؛ عضو هیئت علمی دانشگاه اصفهان

❖❖❖ علی نورعلی‌وند؛ کارشناس ارشد جامعه شناسی دانشگاه اصفهان

چکیده:

هدف از انجام پژوهش حاضر آزمون مدلی است که در آن متغیرهای وندالیسم و اوباشگری متغیر وابسته را تشکیل می‌دهند و برخی متغیرهای پیش‌رویی، متغیرهای مرتبط با نیروی انتظامی، رضایت از عوامل وضعیتی، استفاده از رسانه‌های جمعی، و قرار گرفتن در جماعت انبوه تماشاگران متغیرهای مستقل تعریف شده‌اند. روش مطالعه توصیفی و از نوع پیمایشی و همبستگی است. مقیاس‌های استفاده شده در تحقیق بر اساس مطالعه مقدماتی انجام شده در بین نمونه‌ای ۴۰ نفری، دارای ضریب آلفای کرونباخ حداقل ۰/۷۰ هستند. روایی مقیاس‌ها نیز بر مبنای روایی محتوایی و صوری در حد قابل قبولی است. جامعه آماری عبارت است از حدود ۸۰۰۰۰ تماشاگر بازی فوتبال میان دو تیم استقلال و پرسپولیس در تاریخ ۱۰ فروردین ۱۳۸۶. نمونه آماری نیز عبارت است از ۳۸۴ نفر از این تماشاگران که به شیوه نمونه‌گیری لایه‌ای در دسترس انتخاب شدند. نتایج مطالعه نشان می‌دهد، در مجموع، از میان متغیرهای مورد مطالعه، ۱۲ متغیر فرعی شامل هیجان‌طلبی و عقده‌گشایی، سابقه درگیری و نزاع، تیم‌گرایی، از هم‌گسیختگی روانی خانواده، تأثیرپذیری از گروه هم‌سالان، تماشای فیلم‌های خشونت‌آمیز، کنترل پلیس، جماعت انبوه، بحران‌ها و وقایع زندگی، رضایت از عوامل وضعیتی، سابقه رفتار مجرمانه، و تحریک مطبوعات ورزشی به طور معناداری واریانس متغیرهای وندالیسم و اوباشگری را تبیین می‌کنند. نتایج نشان می‌دهد مدل آزمون شده تا ۸۲٪ توان تبیین متغیرهای وابسته را داراست.

واژگان کلیدی: فوتبال، اوباشگری، وندالیسم

* E.mail: vahasemi@yahoo.com

مقدمه

با گذر زمان و با رواج تب فوتبال در جوامع مختلف، حساسیت‌های کاذبی نسبت به این رشته ورزشی شکل گرفته، به طوری که به بروز برخی نابهنجاری‌ها و کج‌رفتاری‌ها در دو گروه ورزشکاران و تماشاگران انجامیده است. اعمالی همچون دوپینگ، شرط‌بندی، تباخی، و خشونت از

با حرفه‌ای شدن ورزش فوتبال و افزایش هیجان‌ناشی از مسابقات آن، به تدریج بر تعداد تماشاگران این رشته ورزشی افزوده شده است، به طوری که در برخی مسابقات جمعیت حاضر در استادیوم‌ها به بیش از ۱۰۰ هزار نفر هم می‌رسد.

جمله‌های خشونت در ورزش و به‌خصوص در فوتبال است که از دهه ۱۹۶۰ و در رقابت‌های فوتبال انگلستان توجه محققان علوم اجتماعی را به خود جلب کرد.

از ابتدای به‌وجود آمدن پدیده اوباشگری تا به امروز، جامعه‌شناسان و محققان علوم اجتماعی هرگز تعریف واحد و ساده‌ای از آن نکرده‌اند.

پیرسون (۲۰۰۶) اوباشگری فوتبال را اغتشاشاتی می‌داند که هواداران فوتبال به راه می‌اندازند. معمولاً این تعریف شامل فعالیت‌های جنایی است و در بیشتر موارد قبل یا بعد از مسابقه رخ می‌دهد. این رفتارهای اوباشگرانه گروهی انجام می‌شوند. این گروه‌ها اغلب خودجوش‌اند، هر چند برخی از آن‌ها از پیش برنامه‌ریزی شده‌اند. این گروه‌ها گاه خود را به باشگاه‌ها مرتبط می‌سازند تا برخورد و درگیری ایجاد کنند (۱۷).

بودین، هیت، و روبین (۲۰۰۴) معتقدند اوباشگری به معنای رفتارهای خشونت‌آمیزی است که با گروهی از هواداران فوتبال، در داخل و خارج استادیوم‌ها بروز می‌کند و بیشتر اوقات افراد جوان مرتکب آن می‌شوند (۹).

مارش و همکاران، اوباشگری در فوتبال را بی‌نظمی و خشونت در مقیاس وسیع تعریف می‌کنند. از نظر آنان این پدیده توده‌های غوغاگری را به ذهن می‌آورد که از فرط هیجان، عنان اختیار از دست داده‌اند (۱).

جولیانوتی، درگیری‌های خودانگیخته و خودجوش حاصل از خشونت تماشاگران را که به صورت رقابت‌طلبانه و به‌خصوص توسط هواداران باشگاه‌های فوتبال صورت می‌گیرند اوباشگری می‌نامند (۱۴).

از دیدگاه اسپایچ (۲۰۰۵) نیز اوباشگری فوتبال

مهم‌ترین انواع کج‌رفتاری و نابهنجاری‌هایی است که طی سالیان گذشته تا به امروز در میدانی ورزشی رخ داده است. محققان در مطالعه حاضر بر آن بوده‌اند تا برخی زمینه‌های اجتماعی وندالیسم و اوباشگری را در فوتبال ایران بررسی کنند.

آرینپورکاشانی (۱۳۷۶) وندالیسم را در لغت به معنای ضدیت با صنعت و آثار فناوری و وحشیگری تعریف می‌کند (۱).

در متون جامعه‌شناسی انحرافات و آسیب‌شناسی اجتماعی، وندالیسم به دفعات به مفهوم داشتن نوعی روحیه بیمارگونه به کار رفته و مبین تمایل به تخریب آگاهانه، ارادی، و خودخواسته اموال، تأسیسات، و متعلقات عمومی است.

محسنی تبریزی (۱۳۷۹) آن را به مثابه جنایتی خرد و از انواع بزهکاری جوانان می‌داند (۷).

مایر و کلینارد وندالیسم را تخریب ارادی اموال و متعلقات عمومی به صورتی مداوم و مکرر تعریف می‌کنند (۱۶).

ژانورن (۱۹۶۳) آن را مرضی نوظهور دانسته که به مثابه معضلی اجتماعی تا نیم قرن پیش مطرح نبوده است (۴).

علی‌رغم گستردگی مفهوم واژه وندالیسم، در پژوهش حاضر این واژه در معنای محدود آن به کار رفته است و صرفاً به آن دسته از رفتارهای وندالیستی‌ای اشاره دارد که در حوزه ورزش و در ارتباط با مسابقات ورزشی رخ می‌دهند. برای مثال، می‌توان به حوادثی اشاره کرد که در زمان برگزاری مسابقات فوتبال روی می‌دهد و به تخریب اموال ورزشگاه‌ها، اتوبوس‌های شهری، مترو، باجه‌های تلفن، شیشه‌های بانک‌ها، و یا ضرب و جرح در مکان‌های ورزشی و اطراف آن می‌انجامد.

اوباشگری مسئله‌ای اجتماعی، و از آشکارترین

صحنه آشوب و درگیری دور می‌کند و هم محرک آنان است. در واقع، این دو محقق، فراتر از هر متغیر و عامل دیگری، به نقش پلیس در شکل‌گیری و بروز رفتارهای خشونت‌آمیز هواداران فوتبال توجه کرده‌اند (۲۱).

رامون اسپایچ (۲۰۰۶)، از دانشگاه آمستردام هلند، به این نتیجه رسید که اوباشگری و رفتارهای وندالیستیک تماشاگران فوتبال تحت تأثیر شش عامل اصلی شکل می‌گیرد، از جمله هیجان‌زدگی و برانگیختگی هیجانی خوشایند، ایجاد هویت مردانه و خشن، هویت‌یابی‌های منطقه‌ای و محلی، مدیریت فردی و جمعی شهرت، ایجاد احساس همبستگی و تعلق، و قدرت و خودمختاری (۱۹).

یان تیلور (۱۹۸۷) اوباشگری در ورزش فوتبال را پدیده‌ای جدید می‌داند که جوانان بیکار قشر تحتانی طبقه کارگر بدان مبادرت می‌ورزند. به اعتقاد وی اوباشگری و رفتارهای خشونت‌آمیز هواداران فوتبال نشأت گرفته از عامل بورژوازی شدن، جهانی شدن، و تجاری شدن ورزش فوتبال در عصر جدید است، زیرا با تجاری شدن فوتبال، هواداران سنتی آن که از طبقه کارگر بودند و رابطه نزدیکی با باشگاه داشتند و از قدرت اعمال نفوذ در آن نیز برخوردار بودند، احساس می‌کنند دیگر تعلق به فوتبال ندارند. در نتیجه اوباشگری در فوتبال و خشونت‌های معطوف به ویرانگری، نوعی واکنش برای احیای دموکراسی مشارکتی و نفوذی گذشته آنان است (۲۲).

نستور کوراکیس (۱۹۹۸)، از محققان دانشگاه آتن، به این نتیجه رسید که اکثر هواداران خشونت‌طلب یونان مجرد و به طور میانگین ۲۰ سال سن دارند. بسیاری از آنها پایگاه اقتصادی-اجتماعی پایینی دارند و طبق آمار موجود بیشتر در خانواده‌های از هم‌گسیخته پرورش یافته‌اند و

اساساً شامل رفتارهای پرخاشگرانه و رقابتی بین گروه‌های مدعی هواداری است. با این حال، اوباشگری محدود به این نوع رفتارهای خاص نمی‌شود، چرا که ممکن است شامل پرتاب اشیاء، ستیز با مظاهر دنیای مدرن، حمله به پلیس یا فحاشی نژادی باشد (۱۸).

در مجموع می‌توان گفت اوباشگری به تمامی رفتارهای پرخاشگرانه و خشونت‌آمیز هواداران فوتبال اطلاق می‌شود که قبل و بعد از مسابقات، در داخل و بیرون استادیوم و به صورت جمعی و گروهی بروز می‌یابد. این رفتارها به صورت خودجوش و خودانگیخته یا در برخی موارد از پیش برنامه‌ریزی شده‌اند. همچنین، اوباشگری در فوتبال، رفتارهای انحرافی متفاوتی، از فحاشی تماشاگران تا ضرب و جرح و حتی قتل، را شامل می‌شود.

مروری بر مطالعات انجام‌شده پیرامون موضوع نشان می‌دهد پدیده وندالیسم و اوباشگری، به‌ویژه در کشور انگلستان، بررسی شده است. جمعی از محققان دانشگاه لیستر از جمله جان ویلیامز، اریک دایننگ، پاتریک مورفی، و ایوان وادینگتون، آشوب‌ها، درگیری‌ها، و اغتشاشات مرتبط با فوتبال را بررسی کردند. آنان در تحقیقات خود به این نتیجه رسیدند که این معضل اجتماعی تحت تأثیر عواملی چون عصیانگری جوانان، بیکاری، پرخاشجویی مردان، خطاهای بازی و داوری، مشروب‌خواری و دودستگی‌های اجتماعی است (۱۲، ۲۴).

کلیفورد استوت و جف پیرسون (۲۰۰۵)، از محققان دانشگاه لیورپول انگلستان، در پژوهش‌های خود به این نتیجه رسیدند که رفتار پلیس در قبال تماشاگران، در بروز اوباشگری فوتبال نقش بسیار مهم و تعیین‌کننده‌ای دارد، زیرا هم هواداران را از

متغیرهای تأثیرگذار بر خشونت تماشاگران فوتبال به ترتیب عبارت‌اند از احساسی بودن رفتار، تیم‌گرایی، جماعت بودن تماشاگران، کینه‌توزی، و سن که با توجه به ویژگی‌های تماشاگران و فضای حاکم بر کنش‌های آنان در ورزشگاه، عوامل مؤثر بر خشونت بیشتر در ارتباط مستقیم با خود تماشاگران‌اند (۵).

ذوالاکتاف (۱۳۸۳) بر مبنای دو تحقیق جداگانه نتیجه می‌گیرد که رفتارهای وندالیستی و اوباشگریانه تحت تأثیر عوامل مختلفی است، از جمله واکنش در مقابل بسته بودن فضای سیاسی و فقدان آزادی‌های اجتماعی، تضعیف روحیه ملی‌گرایی، عکس‌العمل به تحریک نیروهای انتظامی و امنیتی، نبود برنامه‌های فراغتی مناسب برای جوانان، و تحریک رسانه‌های ضد انقلاب (۲). محسنی‌تبریزی (۱۳۷۴) در تحقیقی پیرامون وندالیسم در شهر تهران به این نتایج دست یافت: وندال‌های تحت مطالعه از حیث پایگاه اجتماعی - اقتصادی والدین، گروه سنی، جنسیت، وضعیت مهاجرت، وضعیت آموزشی، مطلوبیت شرایط خانوادگی، تجارب نخستین دوران کودکی، نحوه سرپرستی عاطفی، سیستم پاداش و مجازات، خلق و خو، انتظارات، و موضع‌گیری و رفتار با نوجوانان و جوانان غیروندال متفاوت‌اند. نتایج به‌دست آمده نشان می‌دهد احساس نابهنجاری، اجحاف، و اختلال در روابط، و شرایط خانوادگی و آموزشی بر رضایت فرد از زندگی تأثیر دارند و متقابلاً احساس انتقام‌جویی و در نهایت گرایش به خشونت و وندالیسم را در فرد تقویت می‌کنند (۶).

روش‌شناسی

روش تحقیق در این مطالعه از نوع توصیفی و

مشکلات تحصیلی عدیده‌ای دارند. همچنین، به لحاظ شغلی نیز درصد بالایی از آن‌ها بیکارند. به اعتقاد کوراکیس نگرش منفی به هواداران تیم رقیب، اشتباهات داوری، نگرش تحریک برانگیز پلیس به تماشاگران، تحریکات روزنامه‌نگاران ورزشی، و کسب شهرت و اعتبار از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر خشونت‌گرایی هواداران تیم‌های ورزشی است (۱۰).

تنبام و سینگر (۱۹۹۷) به این نتیجه رسیدند که تولیدات رسانه‌ای، جنجال‌سازی مطبوعات، رفتار ناشایست بازیکنان و مربیان تیم‌های ورزشی، و عکس‌العمل خشونت‌آمیز پلیس از مهم‌ترین عوامل بروز رفتارهای وندالیستی و اوباشگرانه در تماشاگران مسابقات ورزشی است (۲۳).

رحمتی (۱۳۸۲) به این نتیجه رسید که نتیجه مسابقه فوتبال و حرکات خشونت‌آمیز بازیکنان در جریان بازی مهم‌ترین عوامل بروز پرخاشگری کلامی است. وی همچنین نشان داد متغیرهای سن، میزان کنترل و نظارت خانواده، و پایگاه اقتصادی - اجتماعی بر گرایش طرفداران تیم‌های فوتبال به رفتار پرخاشجویانه و خشونت‌آمیز تأثیری منفی دارند. نتایج مطالعه وی نشان می‌دهد که متغیرهای سابقه دعوا و نزاع، تنش و ناکامی در فعالیت‌های تحصیلی و آموزشی، مصرف سیگار، سابقه تنش در محیط خانواده، سابقه رفتار مجرمانه، داشتن دوستان و هم‌سالان دارای سابقه کیفری و جنایی، عزیمت جمعی و گروهی به ورزشگاه، و ناسازگاری انتظارات ارزشی و راه‌های تحقق آن‌ها بر ارتکاب رفتارهای پرخاشجویانه و خشونت‌آمیز هواداران تیم‌های استقلال و پرسپولیس تأثیر مستقیمی دارند (۳).

عنبری (۱۳۸۱) به این نتیجه رسید که مهم‌ترین

یا چند وجهی طراحی شدند. در طراحی و تنظیم این پرسش‌نامه از پایان‌نامه دکتر محمد مهدی رحمتی (۳)، همچنین طرح تحقیقی معاونت اجتماعی ناجا به سرپرستی موسی عنبری (۵) استفاده شد. با این حال به دلیل تفاوت‌هایی که در موضوع تحقیق وجود داشت، برخی گویه‌های مورد استفاده تعدیل شد و با اصلاحاتی به کار رفت. همچنین، در مورد برخی متغیرها، به دلیل تازگی و نو بودن مسئله، محققان مقیاس‌هایی را طراحی و اعتباریابی کردند. در این تحقیق به منظور کسب ابزار سنجش با دقت قابل قبول، آزمون مقدماتی انجام شد. در این آزمون، پرسش‌نامه بین ۴۰ نفر از افراد جامعه آماری مورد نظر (طرفداران دو تیم استقلال و پرسپولیس که اغلب به تماشای مسابقات میان این دو تیم می‌روند) توزیع شد. سپس با استفاده از روش‌های تحلیل عاملی و سنجش پایایی به بررسی گویه‌های مقدماتی پرداختیم و با جرح و تعدیل گویه‌ها، پرسش‌نامه نهایی حاصل شد.

به منظور سنجش پایایی پرسش‌نامه مبنی بر تعیین میزان قدرت تبیین‌کنندگی گویه‌ها در مقیاس مربوط به اندازه‌گیری وندالیسم از آلفای کرونباخ استفاده شد. ضریب پایایی سه سازه اصلی در مدل پژوهش شامل آمادگی ذهنی برای اعمال خشونت و پرخاشگری به طور کلی، وندالیسم و اوباشگری به ترتیب برابر با $\alpha = 0.86$ ، $\alpha = 0.83$ و $\alpha = 0.83$ محاسبه شد. همچنین، در این تحقیق آلفای کرونباخ مربوط به گویه‌های هر متغیر مستقل نیز به طور جداگانه محاسبه شد که در تمام محاسبات انجام شده آلفای کرونباخ بیش از ۰.۷۰ به دست آمد که بیانگر دقت قابل قبول اندازه‌گیری متغیرهای طرح شده در مدل مسیر است. برای سنجش نمرات هر یک از متغیرها از روش تحلیل عامل تأییدی بهره جستیم. به علاوه از

پیمایشی است. مدل تجربی تحقیق (شکل ۱) مبنای نظری و تجربی دارد. جامعه آماری تحقیق حاضر عبارت است از تمامی تماشاگران مسابقه فوتبال بین دو باشگاه استقلال و پیروزی در تاریخ ۱۳۸۶/۱/۱۰. این مسابقه در مجموعه ورزشی آزادی و در حضور نزدیک به ۸۰۰۰۰ هزار تماشاگر برگزار شد.

حجم نمونه در سطح اطمینان ۰.۹۵، فاصله برآورد پارامترهای جامعه با ± 0.5 استفاده از آماره‌های نمونه‌ای و حداکثر پراکندگی در متغیر کیفی برابر با ۰.۲۵، به تعداد ۳۸۴ نفر محاسبه شد.

با توجه به ویژگی‌ها و شرایط منحصر به فرد جامعه آماری مورد مطالعه، انتخاب روش مناسبی برای نمونه‌گیری بسیار مشکل به نظر می‌رسید. جمعیت حاضر در مجموعه ورزشی آزادی که نزدیک به ۸۰۰۰۰ نفر بود از ساعت ۷ صبح روز مسابقه به تدریج به ورزشگاه وارد شدند و استقرار یافتند، به طوری که در ساعت ۸:۳۰ صبح نزدیک به ۲۰۰۰۰ نفر در ورزشگاه آزادی حاضر بودند.

با توجه به این احتمال که میزان پاسخگویی هر چه به زمان مسابقه نزدیک می‌شدیم کاهش می‌یافت، کار پرسشگری از ساعت ۷:۳۰ صبح به روش نمونه‌گیری لایه‌ای در دسترس شروع شد و با پرسیدن هر جایگاه ادامه می‌یافت. حداکثر تلاش پرسشگران این بود که تا زمان شروع بازی کار پرسشگری به اتمام برسد که نهایتاً ۴۵ دقیقه قبل از برگزاری مسابقه و در ساعت ۳:۱۵ و با ورود بازیکنان به زمین برای آماده شدن برای برگزاری مسابقه کار خاتمه یافت.

برای گردآوری داده‌های مورد نیاز از پرسش‌نامه‌ای با سؤالات بسته استفاده شد. نزدیک به ۹۰ درصد سؤالات در قالب مقیاس لیکرت و مابقی سؤالات به دلیل ماهیت آن به صورت باز یا اسمی دو

پرخاشگری برابر ۳/۱، وندالیسم برابر ۲/۵، و اوباشگری برابر ۲/۰۹ بود. بر اساس آزمون تی استیودنت تک‌متغیره، تفاوت این سه میانگین با حد وسط مقیاس تعریف شده (مقدار ۳) برای متغیر اول غیرمعنادار و برای متغیرهای دوم و سوم معنادار بود. به این ترتیب می‌توان آمادگی ذهنی برای اعمال خشونت و پرخاشگری را در جامعه آماری مورد مطالعه در حد متوسط، و وندالیسم و اوباشگری را کمتر از حد متوسط دانست.

به منظور آزمون مدل تجربی تحقیق و تبیین عوامل مؤثر بر وندالیسم و اوباشگری در ورزش فوتبال، بر اساس مجموع متغیرهای مستقل معنادار، از رگرسیون چندگانه به روش گام‌به‌گام استفاده شد. طبق اطلاعات جدول ۲، در مجموع ۱۲ متغیر مستقل مهم در معادله رگرسیونی باقی ماندند که ضریب همبستگی چندگانه آن‌ها با میزان رفتارهای وندالیستی و اوباشگرایی تماشگران فوتبال برابر $R = ۰/۹۰۹$ و ضریب تعیین برابر $R^2 = ۰/۸۲۶$ و

آماره KMO برای اندازه‌گیری میزان اشتراک واریانس گویه‌های تعریف شده با واریانس سازه‌های پنهان استفاده شد.

یافته‌ها

حداقل سن نمونه مورد مطالعه ۱۳ و حداکثر ۶۱ سال است و اکثر آنان (نزدیک به نیمی) در گروه سنی ۲۰-۲۹ سال قرار دارند. ۸۵٪ نمونه را افراد مجرد و ۱۵٪ را متأهلان تشکیل می‌دهند. مد توزیع نمونه‌ای برای متغیر تحصیلات، دیپلم است. حدود ۶۰٪ از نمونه مورد مطالعه در این گروه تحصیلی قرار دارند. به لحاظ شغلی نیز اکثر پاسخگویان (۳۰٪) دانش‌آموز بودند. ۷۰٪ نمونه مورد مطالعه از استان تهران و ۳۰٪ نیز از سایر استان‌ها بودند. ۵۳٪ پاسخگویان به تیم پرسپولیس، ۴۴٪ به تیم استقلال و بقیه به سایر تیم‌ها علاقه نشان دادند.

میانگین نمره پاسخگویان از مقیاس‌های ۵ درجه‌ای آمادگی ذهنی برای اعمال خشونت و

جدول ۱. توزیع نمونه مورد مطالعه بر حسب گروه سنی، وضعیت تأهل، و شهرستان محل سکونت

شهرستان	سن تأهل	۱۳-۱۹ سال	۲۰-۲۹ سال	۳۰-۳۹ سال	۴۰-۴۹ سال	جمع
		مجرد	متأهل	مجرد	متأهل	
تهران	مجرد	۱۱۲ ٪۲۹٫۲	۹۶ ٪۲۵	۹ ٪۲٫۳	۴ ٪۱	۲۲۱ ٪۵۷٫۵
	متأهل	۹ ٪۲٫۳	۲۶ ٪۶٫۸	۱۱ ٪۲٫۹	۲ ٪۰٫۵	۴۸ ٪۱۲٫۵
سایر	مجرد	۴۵ ٪۱۱٫۷	۵۶ ٪۱۴٫۶	۲ ٪۰٫۵	۱ ٪۰٫۳	۱۰۴ ٪۲۷٫۱
	متأهل	۲ ٪۰٫۵	۸ ٪۲٫۱	۱ ٪۰٫۳	۰ ٪۰	۱۱ ٪۲٫۹
جمع		۱۶۸ ٪۴۳٫۸	۱۸۶ ٪۴۸٫۴	۲۳ ٪۶	۷ ٪۱٫۸	۳۸۴ ٪۱۰۰

متغیر کنترل پلیس و میزان رضایت از عوامل وضعیتی نیز تأثیری منفی بر متغیر وابسته نشان می‌دهند. علاوه بر بررسی تأثیرات مستقیم متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته، با استفاده از رگرسیون چند گانه، با تحلیل مسیر، تأثیرات غیرمستقیم متغیرهای مستقل نیز تحلیل شد. نتایج در قالب دیاگرام مسیر متغیرهای مؤثر بر وندالیسم و اوباشگری در ورزش فوتبال در شکل ۱ ارائه شده است.

جدول ۲. ضرایب بتای استاندارد بر اساس مدل رگرسیونی چندگانه خطی

سطح معناداری	ضریب بتای استاندارد	متغیرهای مستقل
۰/۰۰۰	۰/۲۹	هیجان‌طلبی و عقده‌گشایی
۰/۰۰۰	۰/۱۹	سابقه درگیری و نزاع
۰/۰۰۰	۰/۲۴	تیم‌گرایی
۰/۰۰۱	۰/۱۰	ازهم‌گسیختگی روانی خانواده
۰/۰۰۰	۰/۲۰	تأثیرپذیری از گروه هم‌سالان
۰/۰۰۰	۰/۰۹	تماشای فیلم‌های خشونت‌آمیز
۰/۰۰۳	-۰/۰۷	کنترل پلیس
۰/۰۱۳	۰/۰۸	جماعت انبوه
۰/۰۲۴	۰/۰۷	بحران‌ها و وقایع زندگی
۰/۰۰۴	-۰/۰۸	رضایت از عوامل وضعیتی
۰/۰۳۵	۰/۰۷	سابقه رفتار مجرمانه
۰/۰۴۰	۰/۰۶	تحریک مطبوعات ورزشی

ضریب تعیین خالص یا اصلاح‌شده $R^2 = ۰/۸۲$ به‌دست آمد. این ضریب بیانگر آن است که در حدود ۸۲٪ از واریانس یا پراکندگی متغیر وندالیسم و اوباشگری در ورزش فوتبال با متغیرهای مستقل موجود در مدل تجربی تحقیق تبیین می‌شود.

مقدار $F(۱۳۸/۴)$ و سطح معناداری محاسبه شده (۰/۰۰۰) نشان می‌دهند ضرایب محاسبه شده بر اساس مدل رگرسیون چندگانه خطی به لحاظ آماری تفاوت معناداری با مقدار صفر دارند و می‌توان با اطمینان بالایی (حداقل ۹۵٪) این انتظار را داشت که نتایج به دست آمده نه تنها در نمونه آماری، بلکه در جامعه آماری نیز صادق باشد.

در مجموع، طبق جدول ۲، با توجه به ضرایب بتای استاندارد، ملاحظه می‌شود هیجان‌طلبی و عقده‌گشایی با ۰/۲۹ بیشترین تأثیر را بر متغیر وندالیسم و اوباشگری در ورزش فوتبال دارند. پس از آن تیم‌گرایی با ۰/۲۴، تأثیرپذیری از گروه هم‌سالان با ۰/۲۰، سابقه درگیری و نزاع با ۰/۱۹، و ازهم‌گسیختگی روانی خانواده با ۰/۱۰ بیشترین تأثیر را دارند. همچنین، با توجه به ضرایب استاندارد محاسبه شده، متغیرهای تماشای فیلم‌های خشونت‌آمیز، جماعت انبوه، بحران‌ها و وقایع زندگی، سابقه رفتار مجرمانه، و تحریک مطبوعات ورزشی تأثیر مستقیم و مثبتی بر پدیده وندالیسم و اوباشگری در ورزش فوتبال دارند. علاوه بر آن، دو

جدول ۳. تحلیل واریانس برای آزمون خطی بودن رابطه و معناداری تفاوت ضرایب چندگانه با مقدار صفر

منبع واریانس	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	Sig
رگرسیون	۲۹۸/۱۰۵	۱۲	۲۴/۸۴۲	۱۳۸/۴۱۶	۰/۰۰۰
باقیمانده	۶۲/۶۳۶	۳۴۹	۰/۱۷۹		
کل	۳۶۰/۷۴۲	۳۶۱			

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

مقایسه نتایج این تحقیق با تحقیقات پیشین نشان می‌دهد بین ۵ متغیر از ۷ متغیر مرتبط با ویژگی‌های دموگرافیک و عامل وضعیت اجتماعی-اقتصادی، در رابطه با وندالیسم و اوباشگری در ورزش فوتبال همخوانی وجود دارد.

دانیگ و همکاران (۲۰۰۰ و ۲۰۰۳)، مارش و همکاران (۱۹۹۶ و ۲۰۰۵)، تیلور (۱۹۹۰)، کوراکیس (۱۹۹۸)، عنبری (۱۳۸۱)، و رحمتی (۱۳۸۲) به این نتیجه رسیدند که بین سن، وضعیت تأهل، وضعیت تحصیلی، وضعیت شغلی، و پایگاه اقتصادی-اجتماعی با وندالیسم و اوباشگری در ورزش فوتبال رابطه معناداری وجود دارد. این در حالی است که نتایج تحقیق در خصوص دو متغیر محل تولد و محل سکونت با برخی تحقیقات پیشین همخوانی ندارد.

به اعتقاد رامون اسپایچ (۲۰۰۶)، یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر وندالیسم و اوباشگری در ورزش فوتبال هویت‌یابی‌های منطقه‌ای و محلی است، در حالی که در تحقیق حاضر بین این دو متغیر رابطه معناداری مشاهده نشد.

در خصوص رابطه بین فرایند اجتماعی شدن با وندالیسم و اوباشگری در ورزش فوتبال، نتایج این پژوهش با تحقیق مارش و همکاران (۱۹۹۶ و ۲۰۰۵)، کوراکیس (۱۹۹۸)، آرمسترانگ و هریس (۱۹۹۱)، رحمتی (۱۳۸۲)، و عنبری (۱۳۸۱) تطابق دارد. در تمامی این پژوهش‌ها، از هم‌گسیختگی روانی خانواده، تأثیرپذیری از گروه هم‌سالان دارای سابقه جنایی و کفوری، ارتباط با خویشاوندان مجرم، سابقه رفتار مجرمانه، سابقه درگیری و نزاع، تنش و ناکامی در تحصیل، و بحران‌ها و وقایع زندگی از مهم‌ترین عوامل بروز رفتارهای وندالیستیک و

اوباشگرانه تماشاگران فوتبال محسوب می‌شوند.

در زمینه تأثیرپذیری از رسانه‌های جمعی در شکل‌گیری و بروز رفتارهای وندالیستی و اوباشگرانه تماشاگران فوتبال، نتیجه تحقیق با تحقیقات تنبام و سینگر (۱۹۹۷)، کوراکیس (۱۹۹۸)، آرمسترانگ و هریس (۱۹۹۱)، و دانیگ و همکاران (۲۰۰۰ و ۲۰۰۳) مطابقت دارد. در تمامی این پژوهش‌ها تولیدات رسانه‌ای، تحریک مطبوعات، و تماشای برنامه‌های خشونت‌آمیز تلویزیونی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر وندالیسم و اوباشگری در ورزش فوتبال محسوب می‌شوند.

نتیجه تحقیق حاضر در خصوص رابطه بین میزان رضایت از عوامل وضعیتی با وندالیسم و اوباشگری در ورزش فوتبال با پژوهش محققان دانشگاه لیستر و مارش و همکارانش (۱۹۹۶ و ۲۰۰۵) همخوانی دارد. در تمامی این تحقیقات، اشتباهات داوری، تحریکات بازیکنان و مربیان، عدم دستیابی باشگاه مورد علاقه به نتیجه مطلوب، و عدم رضایت از امکانات رفاهی از مهم‌ترین عوامل بروز وندالیسم و اوباشگری در ورزش فوتبال شناخته شده‌اند.

در خصوص رابطه بین عملکرد نیروی انتظامی با وندالیسم و اوباشگری در ورزش فوتبال، نتایج این تحقیق با پژوهش‌های استوت و پیرسون (۲۰۰۵)، مارش و همکاران (۱۹۹۶)، تنبام و سینگر (۱۹۹۷)، کوراکیس (۱۹۹۸)، و ذوالاکناف (۱۳۸۳) همخوانی دارد. در تمامی این موارد عملکرد نیروی انتظامی از دو بعد کنترل و تحریک به طور مستقیم در کاهش یا افزایش رفتارهای وندالیستیک و اوباشگرانه مؤثر است.

نتیجه این تحقیق در خصوص رابطه بین نارضایتی از فضای سیاسی-اجتماعی با وندالیسم و اوباشگری در ورزش فوتبال با تحقیقات یان

اوباشگری در ورزش فوتبال با تحقیقات کلارک (۱۹۹۱)، آنتونی کینگ (۲۰۰۱)، و عنبری (۱۳۸۱) همخوانی دارد.

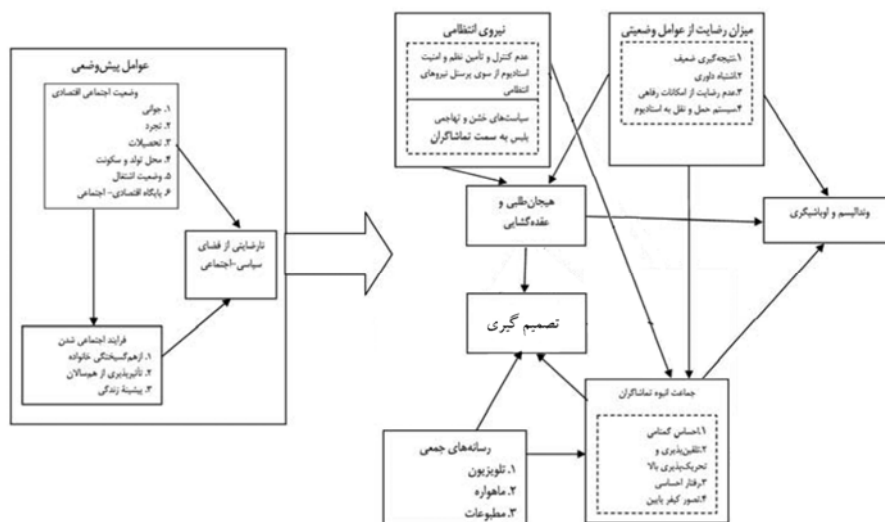
در نهایت نتیجه این تحقیق در خصوص رابطه بین تیم‌گرایی با وندالیسم و اوباشگری در ورزش فوتبال با تحقیق عنبری (۱۳۸۱) هماهنگ است.

در پایان به منظور فراهم شدن زمینه‌ای مناسب برای برگزاری مسابقات فوتبال در بستری آرام و عاری از خشونت و رفتارهای وندالیستیک، راهکارها و پیشنهادهایی در دو بخش کوتاه‌مدت و بلندمدت طراحی شده که در شکل ۲ خلاصه شده است.

تیلور (۱۹۹۰) و ذوالاکتاف (۱۳۸۳) مطابقت دارد، به طوری که در همه این موارد وندالیسم و اوباشگری یکی از نتایج ناراضی‌تبی از فضای سیاسی-اجتماعی جامعه محسوب می‌شوند.

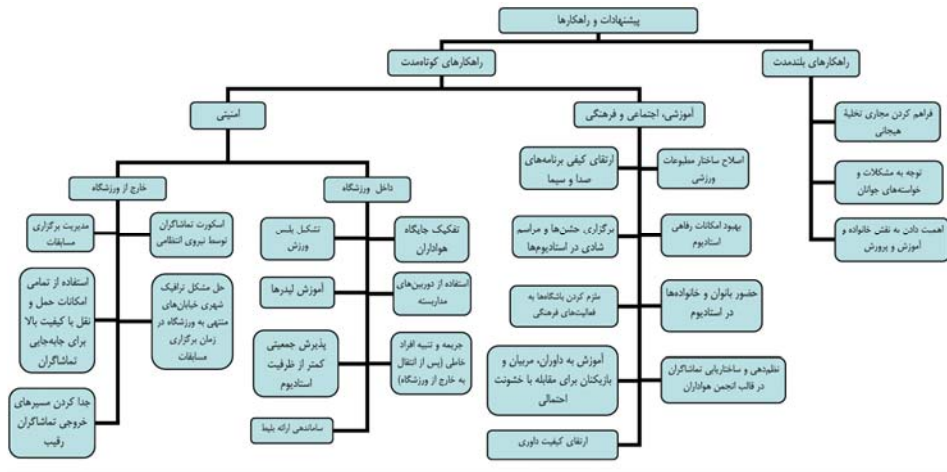
نتیجه این مطالعه با تحقیقات رامون اسپایچ (۲۰۰۶)، جان کر (۱۹۹۰)، و عنبری (۱۳۸۱) همخوانی دارد. در تمام تحقیقات فوق هیجان‌زدگی و برانگیختگی هیجانی خوشایند به همراه کینه‌توزی و عقده‌گشایی از مهم‌ترین دلایل بروز وندالیسم و اوباشگری در ورزش فوتبال‌اند.

همچنین، نتیجه تحقیق حاضر در خصوص رابطه بین جماعت بودن تماشاگران و وندالیسم و

شکل ۱. مدل تجربی تحقیق

توصیف جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر وندالیسم و اوباشگری در ورزش فوتبال

شکل ۲: راهکارها و پیشنهادها

منابع

۱. آریانپور کاشانی، عباس؛ و منوچهر آریانپور کاشانی، ۱۳۷۶، «فرهنگ لغت تهران». تهران: انتشارات امیرکبیر.
۲. ذوالاکتاف، وحید، ۱۳۸۳، «مدیریت تماشاگران و کنترل اوباشگری در فوتبال». همایش بین‌المللی فوتبال.
۳. رحمتی، محمدمهدی، ۱۳۸۱، «بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر خشونت و پرخاشگری در ورزش فوتبال». استاد راهنما: علیرضا محسنی تبریزی. پایان‌نامه دکتری گروه علوم اجتماعی دانشگاه تهران.
۴. ژانورن، پاتریس، ۱۳۶۷، «وندالیسم: بیماری جهانی خرابکاری». ترجمه فرخ ماهان. مجله دانشمند. سال ۲۶، شماره پی در پی ۲۹۹، ص ۲۸-۳۳.
۵. عنبری، موسی، ۱۳۸۱، «بررسی علل خشونت‌گرایی در میان تماشاگران فوتبال». طرح پژوهشی جهاد دانشگاهی واحد تهران. کارفرما: معاونت اجتماعی و ارشاد ناجا.
۶. محسنی تبریزی، علیرضا، ۱۳۷۴، «بررسی وندالیسم در تهران». مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی دانشگاه تهران.
۷. محسنی تبریزی، علیرضا، ۱۳۷۹، «مبانی نظری و تجربی وندالیسم مروری بر یافته‌های یک تحقیق». نامه علوم اجتماعی. شماره ۱۶، ص ۱۹۳-۲۲۷.
۸. محسنی تبریزی، علیرضا، ۱۳۸۳، «وندالیسم». تهران: انتشارات آن.
9. Bodin, D. Heas; S.Robene.L. (2004). "Hooliganism: On Social anomie and Determinism", Champ Penal misen Ligne le 6 Fevrier 2006 URL: pp 1-11
10. Courakis, Nestor.(2004). "Football Violence: Not Only a British Problem, European". Journal on Criminal Policy and Research. pp 293-302.
11. Dunning, E.; Maguire, J.; Morphy. P.; Williams, J. (1982). The social Roots of Football Hooligan Violence. Routledge, Part of the Taylor and Francis Group, 1(2) pp 139- 156.
12. Dunning, E.; Morphy, P.; Waddington, I. (2000). "Towards a Sociological Understanding of Football Hooliganism as a World Phenomena". European Journal on Criminal Policy and Research, 8(2): pp 141-162.
13. Dunning, Eric. (2003). "Sociology of Sport in the Balance: Critical Reflection on some Recent and Enduring Trends", University of Leicester, Social Science Research, pp 1-8.
14. Giulianetti, Richard (1999). Football: Sociology of the Global Game. Polity Press. Cambridge.
15. Marsh, P. et al.(1996). Football Violence in Europe. Amsterdam School for Social Issues Research Center.
16. Meier, Robert F.; Clinard, M. Barron (2003). Sociology of Deviant Behaviour. UK: Thomson Learning.
17. Pearson, Geoff (2006). Hooliganism, Football Industry Group, University of Liverpool, pp: 1-4.
18. Spaaij, Ramon (2005). The Prevention of Football Hooliganism: A Transnational Perspective. Amsterdam School For Social Science Research, pp 4-16.
19. Spaij, Ramon (2006). Aspects of Hooliganism Violence. Amsterdam School For Social Science Research, pp 1-32.
20. Stoot, Clifford (2003). "Police Expectations and the Control of English Soccer Fans at Euro 2000". Journal of Police Strategies and Management, 26(4): pp 640-655.
21. Stott, C.; Pearson, G. (2005). "Football Banning Orders, Proportionality and Public Order Policing". Journal of Criminal Justice. pp 1-16.
22. Taylor, Ian (1987). "Putting the Boot into Working Class Sport: British Soccer after Bradford and Brussels". Sociology of Sport Journal, No. 4, pp 171-191, Vol. 4.
22. Tenenbaum, G.; Stewart, E.; Singer, R. (1997). "Aggression and Violence in Sport: An ISSP Position Stand". ISSP Newsletter 1:14-20.
24. Williams, John (2001). Hooliganism, New Football and Social Policy in England. University of Leicester Sir Norman Chester Center For Football Research, pp 22-30.